

УДК 346.543:330.341.1

DOI: 10.31359/2411-5584-2018-32-1-176

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ІНВЕСТУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ (за результатами наукової дискусії)

В Україні майже сформована правова основа регулювання інвестиційних відносин. Однак нинішній стан правового регулювання інноваційного інвестування достатньою мірою ще не відповідає сучасним вимогам ринкових відносин і потребує суттєвого вдосконалення. Передумовами постійної трансформації інвестиційного та інноваційного законодавства є передусім економічні та соціальні зміни, а також нестабільна політична ситуація в нашій країні.

Інвестиційна діяльність повинна розглядатися як важливий елемент економічного та господарського обороту, а також організації виробництва і реалізації його результатів. Особливою формою інвестування є інноваційна діяльність. Значне напруження в регулюванні відносин, пов'язаних з організацією та впровадженням інноваційної діяльності, полягає саме в інвестуванні в цю діяльність.

В українському законодавстві термін «інноваційна діяльність» розглядається в широкому сенсі, який включає інноваційні інвестиції на професійній основі як основний вид діяльності та інноваційні операції, що провадяться учасниками господарських відносин у разі необхідності, незалежно від того, чи є вони суб'єктами господарювання у сфері інноваційної діяльності чи ні. Таким чином, інноваційне інвестування на професійній основі може провадитись як інноваційна діяльність або як окремі операції, що мають інноваційний характер.

Тим часом у сфері інноваційного інвестування існують багато теоретичних суперечностей, які потребують додаткової аргументації учених, та практичних проблем і завдань, які вимагають розв'язання в інтересах територіальних громад. Їх обговоренню було присвячено наукову дискусію, проведеною в На-

ціональному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого в рамках круглого столу «Господарсько-правове забезпечення інноваційного інвестування». Організаторами виступили кафедра господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Харківська міська рада.

Метою круглого столу стало розкриття сучасного стану інноваційного інвестування в країні загалом та в Харківській області, а також виявлення ефективних напрямів і заходів його подальшого розвитку. Дискусія охоплювала обговорення поставлених проблем з наукової точки зору та з практичної – у межах реалізації Харківською міською радою залучення інвестицій у розвиток інфраструктури міста Харкова.

До учасників круглого столу з привітальним словом звернувся проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. П. Гетьман.

В обговоренні нагальних проблем, що постають в інноваційній сфері перед управліннями міста, взяли участь представники Харківської міської ради, зокрема: М. В. Стаматіна – заступник Харківського міського голови з питань правового забезпечення; В. В. Грецька-Миргородська – начальник управління інвестиційного розвитку та іміджевих проектів Харківської міської ради.

Д. В. Задихайло, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, у своїй доповіді «Кодифікація інноваційного законодавства України як чинник стимулювання розвитку інноваційних процесів» зазначив, що кодифікація інноваційного законодавства має виходити з того факту, що одним з її завдань є сприяння ефективному функціонуванню національної інноваційної системи. Крім того, саме кодифікація повинна слугувати прикладом реалізації регулятивно-динамічної функції права, коли розвиток відповідних соціальних відносин стимулюється активним розвитком навипередки їх законодавчого забезпечення.

Окремо він звернув увагу на концептуальну та технічну складність кодифікації інноваційного законодавства і розкрив цю тезу на прикладі інвестиційного, яке у порівнянні з кодифікацією регулювання окремих ринків, таких як електроенергетичний сектор або сфера транспортних послуг, виходить за рамки традиційної моделі та налічує велику кількість різнорівневих ланок.

О. М. Давидюк, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, сфокусував свою доповідь на проблемах правового забезпечення відносин, пов'язаних із оборотом технологій в Україні. Він виділяє 6 рівнів недоліків чинного правового регулювання відносин у сфері трансферу технологій. Сутність першого – методологічного – полягає у відсутності єдиного підходу до визначення поняття «технологія» як об'єкта правового регулювання та обороту. Другий рівень

недоліків носить інституційний характер. Чинним законодавством України не визначено місце технології в розрізі галузевої спеціалізації правового поля України. Третій рівень недоліків, які заважають функціонуванню системи трансферу технологій, є правозабезпечувальним. Четвертий – правовизначальний: законодавством України не визначено момент, з якого об'єкт права інтелектуальної власності стає технологією. П'ятий рівень – інфраструктурний, а саме недосконалість правового регулювання полягає в тому, що воно не містить у собі жодних засобів, які б могли простимулювати розробників технологій до дій, спрямованих на їх створення, а реципієнтів та власників прав на них – до безпосереднього їх використання. Шостий рівень – інвестиційний. Однією з основних проблем є недостатність фінансових ресурсів для вдосконалення об'єктів права інтелектуальної власності з метою їх подальшого введення в господарський обіг в якості технологій.

К. М. Врублевська, аспірант кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, у своїй доповіді «Питання законодавчої та правової інституціалізації регулювання відносин інноваційного інвестування», наголосила, що необхідним є самостійний розвиток інноваційного інвестування та його законодавчої інституціоналізації шляхом прийняття окремого Закону України «Про інноваційне інвестування в Україні», а також удосконалення нормативно-правової бази у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності шляхом встановлення кваліфікаційних вимог до інноваційного продукту, що інвестується.

К. В. Єфремова, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач наукового відділу правового забезпечення функціонування національної інноваційної системи НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, зазначила, що державну політику стимулювання інноваційного інвестування можна поділити на пряму підтримку інноваційних підприємств та на підтримку розвитку ринку венчурного капіталу.

Ключовими заходами прямої підтримки може стати використання пільгового оподаткування, а саме: 1) введення інвестиційного податкового кредиту в обсязі певного відсотка від вартості додаткових капіталовкладень в інноваційне виробниче устаткування, оплати праці робітників НДДКР; 2) введення прискореної амортизації для основних фондів, що використовуються для реалізації інноваційних проектів; 3) звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита імпортованого нового устаткування, обладнання та комплектуючих, які не виробляються в Україні та мають бути використані для високотехнологічного виробництва й модернізації.

Перспективними напрямками прямої підтримки інноваційних підприємств можуть бути:

1) безпосереднє фінансування перспективних напрямів діяльності наукоємних виробництв за рахунок бюджетних коштів: а) через створення державних

(місцевих) грантових фондів під конкретні проектні заявки; б) через державне кредитування (проектів на стадії формування початкового капіталу на умовах, які відрізняються від звичайних комерційних умов) та державні гарантії;

2) пільгове оподаткування компаній, що впроваджують інновації: а) застосування пільгових ставок на прибуток від українських патентів для інноваційних підприємств або для інноваційних проектів за пріоритетними напрямками розвитку інноваційної діяльності; б) надання «податкових канікул» для інноваційних підприємств/проектів; в) виключення з прибутку коштів, що направляються підприємствами на створення інноваційних фондів спеціального призначення для фінансування НДДКР.

На думку **Р. П. Бойчука**, кандидата юридичних наук, доцента, старшого наукового співробітника НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, взаємодія держави і господарюючих суб'єктів у галузі інвестиційної діяльності полягає в комплексному застосуванні правових, адміністративних та економічних методів для створення умов ефективної діяльності останніх і досягненні певного рівня економічного і соціального розвитку суспільства. Про це він зазначив у своїй доповіді «Проблеми визначення форм, методів та засобів державного регулювання інвестиційної діяльності», наголосивши на необхідності вдосконалення правового регулювання іноземного інвестування шляхом встановлення обов'язкової умови розкриття кінцевих бенефіціарів іноземної компанії для звільнення від податку на прибуток протягом 5 років, проілюструвавши нагальну потребу такої вимоги на прикладі іноземної компанії-інвестора, яка зареєстрована в офшорній юрисдикції та засновниками якої є громадяни України.

В. С. Мілаш, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, у своїй доповіді «Договірні засади забезпечення інноваційного розвитку» наголосила на тому, що інноваційний розвиток країни невідривно пов'язаний із договірно-правовим забезпеченням обігу технологій та інших об'єктів інноваційної діяльності. Проте зараз відсутня чітка та послідовна система законодавчого регулювання самих договірних відносин у сфері інноваційної діяльності.

М. М. Кузьміна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, у своєму виступі «Особливості інвестиційної політики держави у сфері відновлювальної енергетики» проаналізувала зарубіжний досвід найбільш розповсюджених форм фінансування проектів відновлювальної енергетики, якими є державна підтримка у вигляді прямих методів регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства та непрямих – податкових, амортизаційних, митних засобів підтримки.

Ю. І. Остапенко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, у доповіді «Розвиток націо-

нального господарського законодавства в інноваційно-інвестиційній сфері» висвітлила проблему модернізації національної економічної системи, яку не можна спростити до рівня оптимізації її господарського механізму, адже останній усе ж буде неодмінно його ключовим модулем. Таким чином, виникає гостра необхідність першочергового створення адекватної сучасним реаліям моделі господарювання, яка буде реалізовуватися шляхом реформування саме систематизації щодо кожного законодавчого та підзаконного сегмента. Законотворець повинен виходити із поняття правових засобів гарантійного характеру як створення відповідних законодавчих базисів, в яких будуть встановлені єдині правила розвитку поточного господарського законодавства.

На думку **Т. І. Швидкої**, кандидата юридичних наук, асистента кафедри господарського права НЮУ імені Ярослава Мудрого, вітчизняне законодавство за допомогою законодавчих актів регулює конкурентну боротьбу на ринку технологій, але ж мінімізувати правопорушення і забезпечити нормальне функціонування конкурентної структури є одним із завдань держави. В умовах глобалізації та відкритості ринків змінюються правила конкурентної боротьби на ринку. Норми вітчизняного законодавства не завжди можуть регулювати питання, суб'єктами яких є міжнародні організації, транснаціональні компанії тощо, щодо яких норми національного законодавства не застосовуються.

Д. Д. Задихайло, кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного, господарського та екологічного права Полтавського юридичного інституту НЮУ імені Ярослава Мудрого, характеризуючи правовий механізм відносин екологічного господарювання, зауважив, що правильно сформовані економічні інтереси та реалізовані в умовах цього механізму можуть бути одночасним вирішенням екологічних і економічних проблем. Для того щоб названа категорія отримала необхідне правове забезпечення як реальний еколого-економічний феномен, необхідно здійснити його внутрішньоструктурний аналіз із визначенням основних правових форм реалізації екологічного господарювання, з'ясуванням змісту основних необхідних для його розвитку спеціальних правових режимів, включаючи пільги та засоби державної підтримки.

К. С. Косінова, студентка магістратури ІПКОЮ НЮУ імені Ярослава Мудрого, у своїй доповіді «Інвестиційні аспекти аутсорсингу в господарсько-правовому механізмі національної економіки» зазначила, що аутсорсинг – це форма економічної кооперації, яка полягає у передачі основних чи обслуговуючих функцій компанією-замовником аутсорсеру на договірній основі з метою оптимізації витрат і підвищення якості кінцевого результату. Аутсорсинг – це не просто звичайна кооперація компаній між собою, а саме елемент

інвестиційної стратегії компанії, яка характеризується довготривалістю, інтеграцією бізнес-процесів компанії-замовника та аутсорсера, передачею не тільки обов'язків, а й відповідальності за надання послуг, а також і метою – оптимізації витрат і підвищення конкурентоспроможності.

Також у заході взяли заочну участь провідні науковці у сфері господарського права, а саме:

О. М. Вінник, професор кафедри господарського, повітряного та космічного права Юридичного інституту Національного авіаційного університету, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

В. А. Устименко, директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України;

О. П. Подцерковний, завідувач кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

В. Г. Олюха, завідувач кафедри конституційного, міжнародного та приватного права Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, доцент.

Узагальнюючи результати дискусії, проведеної в межах круглого столу, а також теоретичні висновки і практичні пропозиції його учасників, слід визначити таке.

Інноваційне інвестування за своїм змістом є однією з форм інвестування діяльності з впровадження результатів науково-технічних та науково-дослідних робіт. Характерною ознакою інноваційного інвестування є створення інновацій. За своєю природою залежно від мети здійснення воно може бути некомерційним та комерційним.

Основними напрямками та принципами державної інноваційної політики на рівні міста Харкова повинні бути:

- визначення регіональних пріоритетів інноваційного розвитку, які можуть не збігатися із загальнодержавними пріоритетами;

- забезпечення органами місцевого самоврядування взаємодії в системах «освіта-наука-бізнес» та «державна-наука-бізнес» на рівні існуючої інноваційної інфраструктури міста;

- підтримка науково-технологічної кооперації, зокрема проведення «Ярмарків стартапів», підвищення популяризації вітчизняної продукції шляхом проведення міжнародних виставок, галузевих форумів тощо;

- запровадження міжнародної науково-технологічної кооперації та трансферу технологій шляхом підтримки функціонування вітчизняних інноваційних мереж на рівні міста.

ECONOMIC AND LEGAL ENFORCEMENT OF INNOVATIVE INVESTMENT: PROBLEMS AND PROPOSALS

(Overview of the results of the scientific discussion)

Investment activity should be regarded as an important element of economic turnover, along with the organization of production and the sale of goods and services. One of the forms of investment is innovation.

Innovative investment can be carried out systematically as an innovative activity or as a separate operation of an innovative nature. Legislation of Ukraine operates with the concept of innovative activity in a broad sense and provides for innovative investment on a professional basis.

The topicality of the round table «Economic and legal enforcement of innovative investment: problems and proposals» is determined by the fact that the results of the discussion will contribute to solving specific practical problems facing Kharkiv's territorial community and eliminating theoretical contradictions in this area. The purpose of the round table was to disclose the current state of innovative investment in the country in general and in the Kharkiv region in particular, as well as to identify effective directions and ways of its further development.

Participants discussed of the problems from the scientific and practical points of view in the framework of the Kharkiv City Council programmer of attracting investments in the development of the infrastructure of the city of Kharkov.

The implementation of innovative investment is possible due to the balance of the private interests (in ensuring the competitiveness of goods and services and the growth of profits from their sale) and public interests (in improving the efficiency of the economy of the country, the region, and meeting other social needs in the sphere health, education, culture) of the participants in such activities.

As a result of the discussion, the main directions and principles of the state innovation policy at the level of the city of Kharkov are defined, among which are: the definition of state priorities for innovative development at the regional level; ensuring interaction in the systems «education-science-business» and «state-science-business» at the level of the existing innovation infrastructure of the city; implementation of measures to support scientific and technological cooperation, holding of Startup fairs, providing protection and increasing the popularization of domestic products in the domestic market and its promotion to the outside through international exhibitions and industry forums.

*Огляд наукової дискусії підготувала кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач наукового відділу правового забезпечення функціонування національної інноваційної системи НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України **К. В. Єфремова**.*